

možda manje sveobuhvatno, sasvim sigurno nadogradilo historiju
Pierra Renouvina.

— Filip Šimetin Šegvić [povijest]

Egidio Ivetic,
Drago Rokсандić (ur.),
*TOLERANCE AND
INTOLERANCE
ON THE TRIPLEX
CONFINIUM:
APPROACHING THE
„OTHER“ ON THE
BORDERLANDS,
EASTERN ADRIATIC
AND BEYOND
1500-1800,*

Universita degli studi di Padova, Padova
2007., 361 str.

Na temeljima znanstvenog skupa *Tolerance and Intolerance on the Triplex Confinium. Religions, Cultures, Societies, Political Structures of the „Other“ in the Eastern Adriatic (15th-19th centuries)*, održanog u Padovi 25.-27. ožujka 2004., nastao je zbornik radova koji su uredili prof. dr. sc. Egidio Ivetic sa Sveučilišta u Padovi i prof. dr. sc. Drago Rokšandić s Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Zbornik obuhvaća radove sudionika na znanstvenom skupu, koji su na njemu pokušali mapirati neke povijesne odrednice problematike političkog, kulturnog i religijskog identiteta na istočnoj obali Jadrana.

Zbornik otvara tekst Davida Gaunta, profesora na Sveučilištu u Uppsali, *Toleration in the Early Ottoman Empire*, u kojem autor daje, kako i naslov implicira, širi pregled pitanja tolerancije u Osmanskom Carstvu. U središte svoje pozornosti stavio je miletski sustav, unutar kojeg je tražio usporedbe odnosa države prema raznim vjerskim zajednicama koje su bile tolerirane u Carstvu. Gaunt zaključuje da je „osnovna dinamika osmanskog multikulturnog sistema zasnovana na disperziji“ (str. 41), čime je dolazilo do velike fragmentacije u društvu i unutar samih vjerskih zajednica. Država je preferirala muslimansku vjeru, a druge zajednice nije izravno podržavala, već ih je samo prihvaćala kao činjenicu, pa je stoga dolazilo do velikih razmirica unutar manjinskih religijskih grupa. Gaunt na koncu tvrdi da sveobuhvatna tolerancija ustvari nije postojala, te da je na djelu bila specifična vrsta toleriranja uz nadgledanje. Time se Gaunt ustvari usuglašava s ranijim istraživanjima pitanja tolerancije u Osmanskom Carstvu, kao primjerice Hansa Oberdieka koji u svojoj knjizi *Tolerance: Between Forbearance and Acceptance* (2001.) piše: „Možemo ga smatrati tolerantnim režimom ukoliko tako želimo, ali samo jer zadovoljava jedan kriterij tolerancije, naime, neintervenciranje u situacijama koje se ne podupiru, iako bi intervencija bila moguća.“ (str. 94). Idući je tekst napisala Zrinka Blažević, *Discourse of Alterity – Ottomanism in the Works of Bartol Đurđević*, a u njemu analizira djela tog autora iz 16. stoljeća poput zbirke *De turcarum moribus epitome*, koja su posve relevantna za kulturološka istraživanja osmanske povijesne zbilje. No, u ovom je članku posebna pozornost posvećena Đurđevićevoj reprezentaciji osmanskog „drugog“ u tekstovima namijenjenim kršćanskom čitateljstvu. Treći tekst, *Osmanlis, Islam and Christianity in Ragusian Chronicles (16th-17th Centuries)* Zdenke Janeković Römer u sebi također obrađuje aspekt „drugosti“. Autorica je istražila dubrovačke kronike koje su pisane u jednome od središta mediteranske civilizacije okruženim civilizacijom koja je smatrana tuđinskom. Ona prikazuje i dubrovačke diplomatske odnose s Portom, a potpoglavlje u njezinu tekstu koje ga može dobro opisati je naslovljeno citatom Marina Držića: „Ma se je trijeba s bremenom akomodavat... trijeba je bit pacijent i ugodit zlu bremenu da se pak dobro brijeme uživa.“ (str. 77). Idući je prilog, *Venetian and*

Turkish Anecdotes, or to be or not to be a Moor in Venice, napisala prof. dr. sc. Mihaela Irimia sa Sveučilišta u Bukureštu. Ona je prikazala život grofa Claudea-Alexandrea Bonnevala, francuskog pustolova u vremenu ranog osamnaestog stoljeća, koji je prešao na muslimansku vjeru i nazvao se Ahmed Pašom, a ovaj prikaz njegova života poslužio je analizi mogućnosti promjene i kompletne reimaginacije osobnog identiteta u vremenu osamnaestog stoljeća. Slijedeći prilog *Rmanj, an Orthodox Monastery on the Triplex Confinium – Perceptions and Myths, 15th-18th Centuries*, napisao je suurednik zbornika, Drago Rokсандić. On jemikrohistorijskim pristupom pojasnio povijesni slijed događaja oko samostana Rmanj koji se nalazi na zapadnoj granici Hrvatske s Bosnom i Hercegovinom. Osim toga, opisao je i mitove o „drugosti“ koji su konstruirani oko samostanske povijesti i identiteta koji autor prezentira kao pravoslavni vjerski toponim na graničnom prostoru velikih carstava. Nakon tog teksta slijedi još jedan članak o povijesnom značaju samostana naslovljen *Tolerance and Intolerance in the Croatian Slavonian Kingdom at the Turn of the 17th Century. Contest for Gomirje*, autorice Nataše Štefanec. Ona je obradila pitanje samostana Gomirje, koji je pretvorila u *case study* ranonovovjekovne tolerancije, te samog samostana kao primjera praktičnog provođenja takve društvene tolerancije.

Nakon ovih tekstova slijedi tekst o mletačkoj plemićkoj percepciji naroda koji su nastanjivali obalu istočnog Jadrana, naslovljen „*Different*“ *Peoples of the East Adriatic. The Point of View of the Venetian Patricians (18th Century)*, prof. dr. Giuseppea Gullina sa Sveučilišta u Padovi. U njemu je Gullino, kroz upotrebu plemićkih memoara i službenih izvještaja, naznačio odnos plemića prema Morlacima i njihovu stereotipizaciju u zadnjem razdoblju Mletačke Republike. Borislav Grgin (*Tolerance in Practice – the Croats and the Morlachs on the Venetian Island of Rab between 15th and 16th Centuries*) i Tea Mayhew (*Tolerance in Practice – Immorality and Tridentine Rules in Rab (Arbe), late 16th Century*) svoje su članke posvetili praktičnoj strani tolerancije na otoku Rabu koji je bio pod mletačkom vlašću. Borislav Grgin je analizirao odnose rapskih starosjedioca prema Hrvatima i Morlacima, a Mayhew, kustosica u Pomorskom i povijesnom muzeju Hrvatskog primorja u Rijeci, je istražila aspekt tolerancije načina ponašanja u vjerskim hijerarhijama nakon koncila u Tridentu. Marko Šarić je u članku *Inter-confessional Relations and (In)tolerance among the Vlachs (16th-17th Centuries)* dao pregled odnosa vlaške zajednice prema vjerskim razlikama od najviših vlaških instanci do razine svakodnevnih praksi. Maria Pia Pedani, docentica na Sveučilištu Ca'Foscari, napisala je prilog *The Border from the Ottoman Point of View* u kojem je pregledno ocrtala odnose osmanske carske vlasti prema graničnim područjima, ali je i prikazala različite koncepte načina na koje su ta područja shvaćana. Članak Snježane

Buzov, izvanredne profesorice na Sveučilištu Ohio State, *Friendly Letters. The Early 18th Century Correspondence between Venetian and Ottoman Authorities in Dalmatia*, prikazao je na primjeru epistolarnih izvora forme doživljavanja susjeda s druge strane Jadrana. Trinaesti tekst u zborniku, *Religion and Borders in Venetian Stato da Mar in the Late 18th Century*, napisao je Alfredo Viggiano, a u njemu je kroz analizu zapisa Paola Boldua *Osservazioni sopra li modi con cui li Veneziani avrebbero potuto render piufermo il loro possesso della Morea* pokazao shvaćanje granice u djelu plemića koji je bio državni službenik u vremenu propadanja Mletačke Republike. Slijedeći prilog, *Tolerance and Intolerance on the Border Between Civil and Military Croatia in the 18th Century. Zagreb County and Karlovac Generalate* Željka Holjevca, približava nam problematiku tolerancije i netolerancije u širem smislu tih pojmova – referirajući se na odnose građanske i vojne vlasti na području Vojne Krajine. Hrvoje Petrić u tekstu *Roman Catholic Church and Confessional Revival. (In)tolerance in a Complex Borderland up to 1630s. Case Study of the town of Koprivnica*, kroz prikaz političke i vojne povijesti grada, osvjetljuje detalje iz vjerske povijesti, te time opisuje načine netoleriranja pravoslavlja i manje muslimanske zajednice koja je prolaskom vremena sustavno pokrštena u multietničkoj (ali pretežno katoličkoj) Koprivnici.

Suurednik zbornika Egidio Ivetic je u tekstu *Tolerance towards the „Others“ in the Cities of Venetian Dalmatia (1540-1645)* istražio pitanje koegzistencije mnogobrojnih vjerskih i nacionalnih zajednica na prostoru Dalmacije u jasno određenom povijesnom periodu, uz analizu tih odnosa kod mletačkih gradova koji su bili „zatvoreni“ za svoju okolinu. Mirela Slukan Altić autorica je sedamnaesatog priloga ovom zborniku, *The Bishopric of Nin in 1692. Mapping the Ethno-Confessional Changes*. Ona je predstavila konfesionalnu strukturu biskupije u jednom turbulentnom vremenu. Dubravka Mlinarić, znanstvena suradnica na Institutu za migracije i narodnosti, u članku *Diseased as „Other“ in the 18th Century Dalmatia* analizirala je povijest bolesti i odnosa prema bolesnim pojedincima kao osobama koje se mogu smatrati posjednicima posebnog „identiteta“ u okvirima društva osamnaestostoljetne Dalmacije. Achille Olivieri, izvanredni profesor na Sveučilištu u Padovi, napisao je tekst koji u književnom izvoru traži povijesne značajke. Njegov članak naslovljen *Tolerance or „Humanity“ in Alberto Fortis* analizira humanističke značajke Fortisova djela, obraćajući posebnu pozornost na aspekt tolerancije drukčijih i granici između država kao mjesta susreta različitih mentaliteta. Posljednji tekst u ovom zborniku, *Multi-confessional Publications in Dalmatia of the „Holy Alliance“ (1815-1848) – Endeavouring to Tolerate the „Other“*, napisala je Jelena Lakuš, docentica na Filozofskom fakultetu u Osijeku. U njemu je prikazala povijest izdavaštva u Dalmaciji u prvoj polovici

devetnaestog stoljeća i značaja tolerantnosti pravoslavnog izdavaštva za mogućnost izjašnjavanja kulturne pripadnosti.

Ovaj zbornik valja pozdraviti u nadi da će i nakon kasnijih, sličnih sjecišta mišljenja u obliku znanstvenih skupova, zainteresirana publika moći pročitati jednako zanimljivu (i nadasve korisnu i poticajnu) knjigu priloga sudionika.

— **Tomislav Brandolica** [povijest]

Karola Filng, Herbert
Heuss, Frank Sparing,
OD „RASNE
ZNANOSTI“ DO
LOGORA - ROMI
U II. SVJETSKOM
RATU (1. DIO),

Zagreb: Ibis grafika, 2006., 125 str.

Povjesničarka Karola Fings, politolog Herbert Heuss, te povjesničar i romanist Frank Sparing, ujedno i svjetski poznati romolozi, autori su djela *Od „rasne znanosti“ do logora*. Dugi niz godina bavili su se proučavanjem nacionalsocijalističkog progona Roma te objavili nekoliko lokalnih studija na ovu temu. Pokretači su brojnih istraživačkih projekata te autori skupnih izložaba. Herbert Heuss je u razdoblju od 1987. do 1992. godine vodio Dokumentacijski i kulturni centar njemačkih Sinta i Roma u Heidelbergu, a za vrijeme izdavanja ove knjige bio je na čelu programa za promicanje romskih projekata. Karola Fings danas radi u Dokumentacijskom centru o nacizmu u Kölnu, dok Frank Sparing radi u Memorijalnom muzeju žrtvama nacizma u Düsseldorfu.

Pro Tempore

Pro Tempore

ČASOPIS STUDENATA POVIJESTI BROJ 8/9, 2010.-2011.

Pro Tempore

Časopis studenata povijesti
godina VII, broj 8-9, 2010-2011.

Glavni i odgovorni urednik
Filip Šimetin Šegvić

Počasni urednik
André Burguière

Uredništvo
Tomislav Brandolica, Marko Lovrić,
Andreja Piršić, Filip Šimetin Šegvić,
Nikolina Šimetin Šegvić, Stefan
Treskanica

Urednici pripravnici
Marta Fiolić, Kristina Frančina, Sanda
Vučićić

Redakcija
Tomislav Brandolica, Marta Fiolić,
Kristina Frančina, Marko Lovrić,
Andreja Piršić, Nikolina Šimetin Šegvić,
Filip Šimetin Šegvić, Stefan Treskanica,
Sanda Vučićić

Tajnica uredništva
Martina Borovčak

Recenzenti
dr. sc. Damir Agičić
dr. sc. Ivo Banac
dr. sc. Zrinka Blažević
dr. sc. Ivan Botica
Miodrag Gladović, d.i.e.
dr. sc. Borislav Grgin
dr. sc. Mirjana Gross
dr. sc. Željko Holjevac
dr. sc. Nenad Ivić
Branimir Janković, prof.
dr. sc. Bruna Kuntić-Makvić
mr. sc. Hrvoje Klasić
dr. sc. Isao Koshimura
dr. sc. Mirjana Matijević Sokol
dr. sc. Hrvoje Petrić
dr. sc. Radivoj Radić
Danijel Rafaelić, prof.
dr. sc. Drago Roksandić
dr. sc. Relja Seferović
dr. sc. Boris Senker
Marina Šegvić, prof.
dr. sc. Božena Vranješ-Šoljan

Lektura i korektura
Marta Fiolić
Ana Jambrišak
Vedrana Janković
Nikolina Kos
Marko Pojatina
Tihomir Varjačić
Tajana Vlasiavljević

Dizajn i priprema za tisak
Tomislav Vlainić
Lada Vlainić

Prijevodni s engleskog jezika
Tomislav Brandolica
Jelena Krilanović
Tina Kužić, prof.
Marko Lovrić
Marija Marčetić
Judita Mustapić
Andrea Pečnik
Marko Pojatina
Prijevodi s njemačkog jezika
Sara Katanec
Mirela Landsman Vinković
Azra Plićanić Mesić, prof.
Filip Šimetin Šegvić
Prijevodi s francuskog jezika
Marta Fiolić
Tea Šimičić
Marina Šegvić, prof.
Mihaela Vekarić
Prijevodi sa slovenskog i srpskog jezika
Krešimir Matešić
Prijevodi s talijanskog jezika
Marina Šegvić, prof.

Izdavač
Klub studenata povijesti - ISHA
Zagreb

Tisak
ZT ZAGRAF

Naklada
Tiskano u 300 primjeraka

ISSN: 1334-8302

Tvrđnje i mišljenja u objavljenim
radovima izražavaju isključivo stavove
autora i ne predstavljaju nužno stavove
i mišljenja uredništva i izdavača.

Izdavanje ovog časopisa financijski su
omogućili:
Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta
Sveučilišta u Zagrebu,
DTM GRUPA d.o.o.,
NARCOR d.o.o.,
TRANSPORTI KRAJAN d.o.o.,
HEMA d.o.o.,
KEMOKOP d.o.o.,
EUROGRAF d.o.o.,
Privatne donacije: S. S., M. F., prof.
dr. Drago Roksandić, Marko Lovrić,
Filip Šimetin Šegvić, Nikolina Šimetin
Šegvić, Tomislav Brandolica.

Redakcija časopisa Pro tempore svim
se donatorima iskreno zahvaljuje na
financijskoj podršci!
Redakcija se također posebno
zahvaljuje gospodinu Zlatku Ožboltu,
dia na trudu i pomoći. Zahvaljujući
njemu, put do izdavanja ovog broja
bio je mnogo lakši. Gospodinu Zoranu
Ivankoviću isto tako dugujemo veliku
zahvalu što nam je izašao u susret
prilikom tiskanja časopisa.

Časopis se ne naplaćuje.

Adresa uredništva:
Klub studenata povijesti - ISHA
Zagreb
(za: Redakcija Pro tempore),
Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu,
Ivana Lučića 3, 10000 Zagreb

E-mail:
pt.redakcija@gmail.com
phillip.simetinsegvic@gmail.com